

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление Науки за земята, научна специалност „География на населението и селищата“, с автор редовен докторант Росица Иванова Микова и научни ръководители доц. д-р Емил Димитров и проф. д-р Чавдар Младенов

на тема „Миграцията на населението на България през преходния период“

от доц. д-р Георги Бърдаров,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Представеният дисертационен труд е с общ обем 188 стандартни компютърни страници, от които: 3 стр. съдържание, 1 стр. списък на фигурите и таблиците и 7 стр. използвана литература, включваща 133 заглавия, от които на български 104, на руски - 21, на английски - 5, интернет страници - 3. Основният текст е илюстриран от 23 таблици и 21 фигури.

Дисертацията е структурирана в увод, извод и 6 глави.

В **Увода** е изяснена подробно актуалността на темата, най-вече с оглед влиянието на вътрешните миграции върху останалите демографски процеси и състоянието на пазара на труда. Направена е връзка и между вътрешните миграции и обезлюдяването на големи територии на България, както и с бъдещите демографски процеси и тенденции в страната. Коректно са посочени обектът и предметът на дисертационното изследване. Целта е кратка, ясна и точна. Поставените за изпълнение 8 задачи в увода са стандартни за такъв тип изследване. Би могла да се разшири единствено частта с използваните методи, като се разкрие същността на всеки един от тях и в кои части на дисертацията е приложен.

Глава I се състои от 3 параграфа, посветени на теоретико-методологичните основи при изследването на вътрешната миграция. В първия параграф е изяснена същността на миграцията. Направен е литературен преглед на водещи автори, работили по въпросите на миграцията на населението, като Равенщайн, Лий, Боуг, Покшишевски, Славейков, Мичев и др. Представена е стандартна класификация на миграциите според различни структури, времетраене, причинност и т.н.

В следващия параграф е направен кратък обзор на изучеността на миграционните процеси в България. Обзорът обхваща целия период на XXв. Изредени са някои от най-значимите имена на българската географска школа в областта на населението и селищата, от Яранов и Даскалов, през Минков, Мичев, Кираджиев, до по-съвременните автори като Ганев, Младенов, Димитров, Каракашев и др.

В третия параграф авторката се спира на влиянието на миграцията върху основните социално-демографски характеристики на населението. Това влияние е разделено на две, като положителни и отрицателни последствия от миграцията. Тук авторката е могла малко повече да задълбочи отрицателните следствия, най-вече от гледна точка на сериозните териториални диспропорции в населението, които тя предизвиква. В края са отбелязани използваните за характеризиране на миграцията показатели в дисертационния труд.

В **глава II** са представени накратко всички основни фактори, които обуславят миграционната подвижност на населението на България през преходния период. Има нарушаване на логическата последователност при подреждането на отделните групи фактори. Може да се отбележи също така, че прекалено малко внимание е отделено на демографските и психологически фактори при вземане на решение за емиграция.

Съдържанието на **глава III** представя същността на дисертационния труд – в нея е направена географска характеристика на миграцията в

България. Частта започва с исторически преглед на вътрешните миграции в България от Освобождението до 90-те години. Сред основните приноси на авторката са направените в подглава 1.2 обобщения и изводи за вътрешната миграция в страната през преходния период и последствията от нея. Също много важно от гледна точка на целта на изследването е анализирането на регионалните особености на миграцията. Направена е класификация по интензитет на заселвания и изселвания, която е илюстрирана графично с две карти, съотв. фиг.3 и фиг.4. В заключителната част на главата е анализиран и механичният прираст, отделно за градовете и отделно за селското население за периода 2001-2010г. Този анализ също е илюстриран графично с авторски карти на докторантката.

Глава IV е посветена на полово-възрастовата структура на мигрантите. Тук веднага възниква въпросът защо е отделена цяла глава на полово-възрастовата структура и по какви причини са пренебрегнати останалите структури на населението, които също влияят върху миграционното поведение на хората и се променят сериозно от него. Допусната е и фактологическа грешка при извода за преобладаващо изселилите се мъже по области, където е объркана област Смолян с област Сливен. Анализът е стандартен, също илюстриран с полово-възрастова пирамида за 2011г. (фиг. 15), която е неправилно озаглавена, тъй като е пропуснат признакът «пол»!

В глава V е отделено специално внимание на основните причини за миграцията, което е изключително важно, тъй като те и в обозримо бъдеще ще определят миграционните нагласи на населението в България. Използвана е методологията на НСИ за причините за вътрешната миграция, като са засегнати «постоянна работа», «временна работа», «сключване на брак», «образование», «с (при) родителите» и др. Неприятно впечатление прави, че е анализиран само периодът 2001-2010г., което не кореспондира със заявления в заглавието период на изследването. Направени са близо десетина извода за вътрешната миграция през този период.

VI глава е посветена на много важния въпрос за влиянието на вътрешната миграция върху демографската и селищната ситуация в страната. В частта са повторени някои анализи и изводи от предходни части и също е обхванат само периодът 2001-2010г., което не отговаря на заглавието на дисертационния труд. При анализа областите в България са групирани на такива с положителен и такива с отрицателен механичен прираст. Изведен е основният извод, че в резултат на вътрешната миграция се засилват демографските и регионалните териториални диспропорции в страната, нараства броят на малките села (до 200 души), обезлюдяват се напълно села (183 в изследвания период). Не е засегнат обаче един много важен аспект от връзката миграция-селища, а именно как функционално се променят селищата в резултат на механичното движение на населението.

Изводите в края са 11 на брой. Смятаме, че са прекалено много за един такъв по обем дисертационен труд и е могло да бъдат представени в по-изчистен и синтезиран вид, като в някои от тях поднесената информация се повтаря. Някои от изводите са прекалено разтегнати и представляват по-скоро общоизвестни констатации, отколкото реални изводи от самото изследване.

В дисертационния труд могат да бъдат открити следните по-важни приноси с научен и научно-приложен характер:

1. Направен е обстоен анализ на вътрешните миграции в България през много кризисния от социална, икономическа и демографска гледна точка период за страната ни след политическата промяна от 1989г. Изведени са причинно-следствените връзки, които определят сегашната крайно негативна демографска ситуация в България.
2. Направена е класификация на интензитета на заселвания и изселвания отделно за градовете и отделно за селското население.

3. Направена е и класификация на механичния прираст за изследвания период. Тя отново е отделно за градовете, отделно за селското население. И трите класификации са отлично илюстрирани с авторски карти, което дава възможност ясно да изпъкнат териториалните различия и особености.
4. Важен принос е извеждането на анализа за причините за миграцията в отделна глава, тъй като изследването на миграционните нагласи на населението ще спомогне да се очертаят бъдещите тенденции в този жизнено важен за страната демографски процес.

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява в голяма степен и обективно съдържанието на дисертационния труд.

По темата на дисертацията докторантката има 2 публикации, което отговаря на изискванията за провеждане на процедурата по защитата.

Като пропуск на авторката бих посочил разминаването между посочения в заглавието период на изследването и анализа в пета и шеста глава, който е само за 2001-2010г. Четвърта глава стои малко изолирано и непълно, тъй като не са засегнати важни структури на населението като етническа, религиозна и образователна. Има данни, които са дадени само в абсолютни стойности (вж. табл.5), което от демографска гледна точка не носи информация.

В заключение считам, че от страна на докторанта са положени значителен труд и усилия и са постигнати определени резултати. Дисертацията съдържа изследователски приноси с методологична и практическа стойност и съответства на изискванията за присъждане на научната и образователна степен „доктор“.

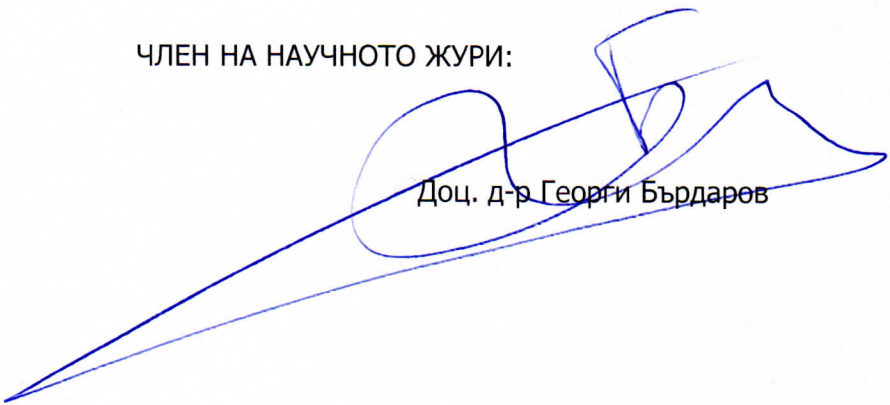
Всичко това ми дава основание да дам **положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на уважаемото научно жури да гласува за получаването от страна на Росица Иванова Микова на научно-образователната степен „доктор“.**

03.02.2014 г.

София

ЧЛЕН НА НАУЧНОТО ЖУРИ:

Доц. д-р Георги Бърдаров

A large, stylized handwritten signature in blue ink, written over the text 'Доц. д-р Георги Бърдаров'. The signature is fluid and cursive, with a long horizontal stroke extending to the left.